
Vergaderjaar 2003–2004 A

29 699

Oprichting Stichting Erfgoed Actueel**Nr. 1****BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP**

Aan de Voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 juli 2004

Ter griffie van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ontvangen op 19 juli 2004.

De wens over de voorgenomen rechtshandeling nadere inlichtingen te ontvangen kan door of namens een van beide Kamers of door ten minste vijftien leden van de Eerste Kamer dan wel dertig leden van de Tweede Kamer te kennen worden gegeven uiterlijk 29 september 2004.

Het oordeel dat de voorgenomen rechtshandeling een voorafgaande machtiging bij de wet behoeft kan door een van beide Kamers worden uitgesproken uiterlijk op 29 september 2004 dan wel binnen veertien dagen na het verstrekken van de in de vorige volzin bedoelde inlichtingen.

Bij deze termijnen is rekening gehouden met de recesperiode van de Tweede Kamer.

Met deze brief breng ik u op de hoogte van mijn voornemen tot het doen oprichten van de Stichting Erfgoed Actueel. Hiermee geef ik uitvoering aan artikel 34, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2001.

De oprichting van de stichting vloeit voort uit de activiteiten van het departementale projectbureau Erfgoed Actueel. OCW heeft de afgelopen acht jaar het gebruik van cultureel erfgoed in het onderwijs direct via het departementale projectbureau gestimuleerd. Dit projectbureau droeg bij aan de beleidsontwikkeling, maar voerde ook een aantal taken uit die niet tot de kerntaken van het departement behoren. De tijd is nu rijp om de taken van het bureau opnieuw te beleggen en de niet-overheidstaken af te stoten. De beleidsontwikkelingstaken keren terug naar het departement en het reeds bestaande Cultuurnetwerk Nederland zal de informatie- en onderzoeksfunctie voor zijn rekening nemen. Een uitgebreide raadpleging van het onderwijs- en erfgoedveld en advisering door de Raad voor Cultuur maakten duidelijk dat er behoefte aan bestaat een aantal taken na 2004 onder te brengen in een zelfstandige organisatie, specifiek voor erfgoededucatie. Een vertegenwoordiger van de erfgoedbranche richt daartoe, in nauw overleg met andere belangrijke spelers uit de branche, de Stichting Erfgoed Actueel op.

Zoals voorgeschreven in artikel 96, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2001 heeft overleg met de Algemene Rekenkamer plaatsgevonden.

Ter toelichting op het voornemen tot het doen oprichten van de Stichting Erfgoed Actueel ga ik hieronder nader in op:

1. aanleiding en achtergrond van de oprichting van de stichting Erfgoed Actueel;
2. doel en opzet van de stichting;
3. de keuze voor de stichtingsvorm en het doen oprichten;

4. de financiële en personele aspecten en
5. de relatie tussen departement en stichting.

1. Aanleiding en achtergrond

Het departementale projectbureau Erfgoed Actueel is in 1997 opgericht naar aanleiding van de Notitie Cultuur en School, waarin meer aandacht werd gevraagd voor cultureel erfgoed in het primair en voortgezet onderwijs. De doelstelling van het bureau was het gebruik van cultureel erfgoed in het onderwijs te stimuleren om zo de belangstelling voor het onderwerp bij jongeren te vergroten en een breder historisch besef te bevorderen. Vanaf de oprichting stond vast dat het projectbureau tijdelijk zou zijn – aanvankelijk werd financiering gegarandeerd voor vier jaar.

Op basis van evaluatief onderzoek en advisering door de Raad voor Cultuur is in 2000 besloten het projectbureau nog vier jaar te continueren. Erfgoededucatie had nog een aanzienlijke achterstand ten opzichte van kunsteducatie en de erfgoedbranche was nog weinig ontwikkeld. Om die redenen kon erfgoededucatie niet worden overgelaten aan het onderwijs- en erfgoedveld en cultuurbrede organisaties. Het projectbureau heeft zijn taken dus vanaf 2001 voor nog eens vier jaar voortgezet. Tot die taken behoren het verzamelen en verspreiden van informatie, adviseren over beleid op het terrein van erfgoededucatie, onderzoek en publicaties, deskundigheidsbevordering en verdieping van de onderwijsinhoud en didactiek.

Afgezien van de bijdrage aan beleidsontwikkeling, behoren de taken van het projectbureau niet tot de kerntaken van de overheid. Zeker in het licht van het Programma Andere Overheid, dat een heldere scheiding van overheidstaken en niet-overheidstaken beoogt, past het niet in deze tijd om niet-overheidstaken binnen een departement, en dus onder ministeriële verantwoordelijkheid, uit te voeren. Die omstandigheid maakt, samen met het feit dat de erfgoedbranche – ook al is die nog volop in ontwikkeling – al aanzienlijk stevigere fundamenten heeft dan een aantal jaar geleden, dat de tijd rijp is om de taken van het projectbureau opnieuw te beleggen.

In mei 2003 heeft de Raad voor Cultuur advies uitgebracht over de infrastructuur voor erfgoededucatie na 2004. De Raad oordeelt dat Erfgoed Actueel zijn taken goed heeft vervuld, maar dat het noodzakelijk is om de functies en taken van het projectbureau voort te zetten. Erfgoededucatie is nog te kwetsbaar en de kans dat het wordt overwoekerd door kunsteducatie is aanwezig. Ook constateert de Raad duidelijke verschillen: erfgoededucatie is een contextgerichte methode, die kan worden ingezet bij uiteenlopende vakken, terwijl kunsteducatie vooral objectgericht is en een plaats heeft in de kunstvakken. Om die reden is de Raad er geen voorstander van alle taken van Erfgoed Actueel onder te brengen bij een organisatie als Cultuurnetwerk Nederland, die niet herkenbaar is voor de erfgoedsector. De Raad concludeert dat er na 2004 een duidelijk herkenbare, zelfstandige organisatie voor erfgoededucatie moet zijn.

Hierop is besloten de branchespecifieke taken op het terrein van erfgoededucatie onder te brengen in een zelfstandige stichting, die opgericht wordt door een belangrijke vertegenwoordiger van de erfgoedbranche, de directeur van Erfgoedhuis Zuid-Holland, in nauw overleg met andere spelers uit de erfgoedsector, verenigd in een adviesgroep. Omdat deze nieuwe stichting voor een deel dezelfde taken zal uitvoeren als het departementale projectbureau nu doet, en omdat het projectbureau de afgelopen acht jaar een goede naam heeft opgebouwd, zal de stichting dezelfde naam dragen als het projectbureau: Erfgoed Actueel. Daarnaast

heeft de staatssecretaris ervoor gekozen de beleidsontwikkelingstaken van het huidige projectbureau te beleggen in de bestaande departementale projectgroep cultuur en school en de informatie- en onderzoekstaken onder te brengen bij Cultuurnetwerk Nederland.

2. Doel en opzet

De Stichting Erfgoed Actueel stelt zich ten doel de erfgoedsector te faciliteren om erfgoededucatie te verankeren in het onderwijs. Het gebruik van cultureel erfgoed in het onderwijs draagt bij aan de ontwikkeling van leerlingen in velerlei opzichten. Het brengt ze kennis bij van geschiedenis en ruimtelijke ordening. Ook zet het aan tot nadenken over culturen en de verschillen tussen culturen, over de plek van de eigen omgeving in de wereld en de wereldgeschiedenis, over afkomst en identiteit. Cultureel erfgoed kan op verschillende manieren gebruikt worden in het onderwijs. Cultureel erfgoed kan een middel zijn waarmee allerlei vaardigheden getraind worden en kan in die hoedanigheid een plek hebben in uiteenlopende schoolvakken. Naast dit leren mét cultureel erfgoed staat het leren óver cultureel erfgoed. Hierbij staat de intrinsieke waarde van cultureel erfgoed centraal.

Om haar doel te bereiken, richt de stichting zich primair op de erfgoedsector zelf: de erfgoedinstellingen en intermediaire erfgoedorganisaties zoals de erfgoedhuizen. Door deze instellingen en organisaties toe te rusten met expertise, instrumenten en advies, wil de stichting ervoor zorgen dat educatieve erfgoedaanbod beter toegesneden wordt op de onderwijspraktijk en zodoende een stevigere positie in het onderwijs krijgt. Daarnaast zal de stichting de positie van erfgoededucatie verstevigen door middel van collectieve promotie en belangenbehartiging. De kerntaken van de Stichting Erfgoed Actueel laten zich dus als volgt samenvatten:

1. Deskundigheidsbevordering
2. Advies
3. Collectieve promotie
4. Belangenbehartiging

De werkwijze van de Stichting Erfgoed Actueel kenmerkt zich door samenwerking. Als partner in netwerken van diverse samenstellingen – met culturele instellingen, scholen, onderwijsbegeleidingsdiensten, lerarenopleidingen, provinciale erfgoedhuizen, landelijke erfgoedkoepels, organisaties op het gebied van kunsteducatie etc. – wil de stichting deskundigheid bundelen, partijen bij elkaar brengen en signalen uit verschillende circuits opvangen en verwerken.

3. De keuze voor de stichtingsvorm en het doen oprichten

In de onderzoeken naar en raadsadviezen over de infrastructuur voor erfgoededucatie, is geconstateerd dat er binnen de veelheid aan spelers op het cultuureducatieve veld een organisatie dient te zijn die zich specifiek inzet voor erfgoededucatie. Na een periode van intensieve, directe stimulering via een departementale projectorganisatie, is het nu wenselijk de niet-overheidstaken af te stoten en onder te brengen in een zelfstandige organisatie op afstand van het departement. De organisatie wordt opgericht door de branche en zal haar bestaansrecht in de erfgoedbranche en op de culturele en educatieve markt moeten bewijzen. Omdat de branche nog in ontwikkeling is en nog niet stevig genoeg om de stichting zelfstandig te financieren, zal OCW de stichting tijdelijk subsidiëren.

De onafhankelijkheid van de organisatie uit zich door het oprichten door de branche van een zelfstandige juridische entiteit met een eigen beleid. De stichtingsvorm sluit aan bij het ideële – not for profit – karakter van Erfgoed Actueel en het feit dat de organisatie geen winstoogmerk heeft en geen onderneming drijft. De stichtingsvorm verschaft de organisatie bovendien de flexibiliteit die nodig is om in te kunnen spelen op de snel veranderende omstandigheden in de culturele en onderwijssector.

Van «het doen oprichten van een privaatrechtelijke rechtspersoon door de staat» – als bedoeld in artikel 34, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2001 – is in dit geval sprake omdat het functioneren van de stichting gedurende de eerste vier jaar van haar bestaan door een financiële bijdrage van mijn ministerie mogelijk wordt gemaakt.

4. Financiële en personele aspecten

De staatssecretaris van cultuur zal een subsidierelatie aangaan met de Stichting Erfgoed Actueel. De eerste vier jaar subsidieert OCW de exploitatiekosten van de nieuwe stichting. Het gaat hier nadrukkelijk niet om subsidiëring in het kader van de cultuurnota. Het precieze subsidiebedrag zal worden bepaald op basis van het ondernemingsplan en de begroting van de nieuwe stichting, maar zal niet meer bedragen dan het totale budget dat voor de huidige departementale projectorganisatie beschikbaar is (ca. € 550 000,-).

Na 2008 is overheidssubsidie voor de Stichting Erfgoed Actueel niet gegarandeerd. Wil de stichting na 2008 voor subsidie van OCW in aanmerking komen, dan zal zij de normale procedure van de Cultuurnota moeten volgen.

Het huidige departementale projectbureau telt 7 medewerkers (5 fte's). Zij zullen allen overgaan naar de nieuwe stichting.

5. Relatie tussen departement en stichting

De enige relatie die er tussen het ministerie van OCW en de nieuwe stichting zal bestaan, is een tijdelijke subsidierelatie. De staatssecretaris heeft geen bevoegdheden in de stichting, anders dan die welke uit de subsidierelatie voortvloeien, en er zullen geen vertegenwoordigers van het departement zitting nemen in het bestuur van de stichting. Gezien de financiële bijdrage van de rijksoverheid is de zorgvuldigheid van sturings- en verantwoordingsrelaties van belang.

a) Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten zijn uitgewerkt in de statuten 1) en in het juridisch instrumentarium zoals beschreven onder punt c:

- De verantwoordelijkheid voor de activiteiten en de inhoudelijke resultaten van die activiteiten berust bij het bestuur van de rechtspersoon. Het stichtingsbestuur is verantwoordelijk voor het beleidsmatige en financiële beheer en legt daarover aan de staatssecretaris verantwoording af binnen de kaders van de subsidieregelgeving.
- Gezien de subsidierelatie met de stichting berust de verantwoordelijkheid voor het toezicht, d.w.z. het toezien op de verantwoording door de stichting en het nemen van corrigerende maatregelen indien dit nodig mocht zijn, gedurende de subsidieperiode eerst en vooral bij de staatssecretaris van cultuur.
- De staatssecretaris benoemt geen eigen vertegenwoordigers in het bestuur van de rechtspersoon (scheiding van uitvoering en toezicht).

b) Planning en control

Voor de jaarlijkse verantwoording zal tussen staatssecretaris en stichting een cyclus voor de financiële en inhoudelijke planning & control bestaan op grond van het onder punt c beschreven juridisch instrumentarium. Daarin worden eisen gesteld aan de inrichting van de begroting, het jaarverslag, de jaarrekening en de accountantscontrole. De stichting verschaft informatie over de doelmatigheid en doeltreffendheid van haar activiteiten. De cyclus van planning & control tussen de staatssecretaris en de rechtspersoon bevat onder meer:

- richtlijnen voor de jaarverslaggeving;
- onderzoek van een onafhankelijke externe accountant m.b.t. de jaarstukken van de instelling;
- een verklaring van de externe accountant omtrent getrouwheid én rechtmatigheid van het uit de jaarstukken naar voren komende financiële beeld;
- een controleprotocol als richtsnoer voor de externe accountant en als aangrijpingspunt voor de departementale auditdienst (AD);
- de bevoegdheid van de AD om reviews uit te voeren op de werkzaamheden van de voornoemde externe accountant, en
- de bevoegdheid van de AD om aanvullend onderzoek uit te voeren n.a.v. bevindingen bij de review.

c) Het juridische instrumentarium

Aan de stichting wordt subsidie verleend op grond van de Wet op het specifiek cultuurbeleid (WSC). Tevens zijn van toepassing het op de WSC gebaseerde Bekostigingsbesluit cultuuruitingen en de Regeling subsidies en uitkeringen cultuuruitingen. Het besluit en de regeling geven een transparante en gestandaardiseerde set toekenningsvoorwaarden en voorwaarden aangaande de verantwoording. Deze voorwaarden zijn nader uitgewerkt in een Handboek financiële verantwoording cultuursubsidies.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. C. van der Laan